

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:792

av Torbjörn Björlund m.fl. (V)

Brottsofferfrågor

Innehåll

1	Förslag till riksdagsbeslut	1
2	Inledning	2
3	Förbättrade förutsättningar för kvinnor som utsätts för våld av närstående att bo kvar i det egna hemmet	3
4	Hatbrott	5
5	Barn som brottsoffer och barn som upplevt våld	7
6	Bemötande och fortbildning av rättstillämpare	10
7	Information om möjligheten till stödperson m.m.	11
8	Stödet för brottsutsatta och vittnen	12

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att giltighetstiden bör förlängas så att kontaktförbud avseende gemensam bostad får meddelas för upp till tre månader och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas om barn som upplevt våld i nära relationer ska ges målsägandestatus och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör vidtas ytterligare åtgärder för att stärka fortbildningsinsatserna av rättstillämpare i syfte att säkerställa att brottsoffer bemöts på ett respektfullt, professionellt och icke-diskriminerande sätt, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur efterlevnaden av 13 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) kan förbättras och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att socialnämndens ansvar för alla brottsoffer förtydligas i socialtjänstlagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det behöver göras en översyn av hur finansieringen av brottsofferstöds- och vittnesstödsverksamheten ser ut och att det bör tas fram förslag på åtgärder för att säkra en stabil finansiering för dessa verksamheter i framtiden, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Det öppna samhället bygger på demokrati, frihet och respekt för alla människors rätt att forma sina liv så länge man inte inkräktar på sina medmänniskors frihet. Våld, övergrepp och andra brott kan aldrig accepteras och måste bekämpas oavsett vilka som är de bakomliggande motiven. Det är en mänsklig rättighet både att slippa att utsättas för våld och övergrepp och att få skydd och stöd om så ändå sker. Att utsättas för en brottslig gärning är kränkande och påverkar människor på olika sätt.

Under de senaste decennierna har brottsoffers rättigheter i Sverige stärkts, men det finns fortfarande en rad brister i rättssystemet och samhället i övrigt som Vänsterpartiet anser behöver uppmärksammas och åtgärdas för att tillgodose de behov av skydd och stöd som ett brottsoffer kan ha.

Det har skett en positiv utveckling när det gäller skydd och stöd av brottsoffer under senare tid, och flera frågor befinner sig i en förändringsfas i rätt riktning. I vissa avseenden anser vi dock att behövliga förbättringar tar för lång tid alternativt att tillämpningen av gällande lagstiftning brister som en konsekvens av bristande rutiner, felaktiga prioriteringar eller pga. att regeringen helt enkelt inte är bindande för den berörda myndigheten. Flertalet av artiklarna i brottsofferdirektivet är formulerade utifrån ett rättighetsperspektiv varmed vi anser det behöver finnas motsvarande formuleringar i svensk lag, dels för att säkerställa att såväl brottsoffer som alla berörda inom rättsväsendet ska känna till dem och dels för att ett brottsoffer ska kunna hävda sina rättigheter. I dag anges det t.ex. inte någonstans i lagstiftningen att polis, åklagare eller domstol måste anpassa och ta hänsyn till personer med funktionsnedsättningar. Förutom vissa lagändringar anser vi att utbildningsinsatser är en nyckel för att i praktiken uppnå ett starkt och välfungerande skydd för brottsoffer i Sverige.

Under våren 2014 presenterade regeringen genom proposition 2014/15:77 Genomförande av brottsofferdirektivet, ett antal förslag på lagändringar m.m. för att Sverige ska leva upp till de krav som direktivet uppställer. Vänsterpartiet är i stora delar positivt till de förändringar som föreslogs i propositionen och sedermera bifölls i riksdagen, men anser inte att dessa förslag till fullo motsvarar vad som krävs i direktivet. Läs mer om detta i vår följdmotion 2014/15:3063 med anledning av prop. 2014/15:77 Genomförande av brottsofferdirektivet. Vänsterpartiet anser att det behöver vidtas ett större grepp kring brottsoffers rättigheter i Sverige för att säkerställa att brottsoffers rättigheter tillgodoses.

3 Förbättrade förutsättningar för kvinnor som utsätts för våld av närstående att bo kvar i det egna hemmet

Skyddet för kvinnor och barn som utsätts för våld är tyvärr inte alltid ett adekvat och långsiktigt skydd. Det kan handla om att det är brist på bostäder och att kvinnorna får vara kvar längre tid än nödvändigt på kvinnojouren. Detta medför att det blir brist på plats i kvinnojouren för andra kvinnor och barn som akut behöver platsen. Det är dessutom diskutabelt om det är kvinnan och barnen som ska tvingas lämna sitt hem och inte våldsutövaren, trots att det finns möjligheter i lagstiftningen att utfärda kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden.

Utgångspunkten för bestämmelsen om kontaktförbud avseende gemensam bostad är att en person som riskerar att utsättas för våld inte ska behöva fly från sin egen bostad för att freda sig och att barn inte ska behöva växa upp med erfarenheter av våld i sitt hem. Det har alltför länge varit den våldsutsatta som tvingats fly den gemensamma bostaden. Vi anser dock att mer fokus bör sättas på våldsutövaren och framförallt på barnens behov. Det finns flera starka argument som talar för att det i högre omfattning är våldsutövaren som bör flytta på sig.

Alla människor har rätt att känna trygghet och säkerhet i sitt hem. Samhället har ett ansvar för att upprätthålla detta skydd. Det är våldsutövaren som begår brott som faller under allmänt åtal och som följaktligen bör ta konsekvenserna. Detta är en viktig principfråga. En våldsutsatt som inte ser något annat alternativ än att lämna det gemensamma hemmet drabbas av olika direkta och indirekta olägenheter, såväl praktiska och ekonomiska som känslomässiga. Av Istanbulkonventionen följer även att det är säkerheten för den som avses skyddas av kontaktförbud som ska prioriteras.

Kontaktförbud vid gemensam bostad används i en relativt liten utsträckning. Innan lagändringen som trädde i kraft 1 november 2011 utfärdades runt 100 sådana förbud per år. Skälet till detta, så som det beskrevs i propositionen (prop. 2010/11:45), ansågs vara

att den maximala giltighetstiden för förbudet, 30 dygn, var för kort för att skyddspersonen skulle se det som möjligt att lösa sin bostadssituation. När reformen trädde i kraft fördubblades därför giltighetstiden till två månader. Samtidigt fördubblades även den tid som kontaktförbudet kunde förlängas, från sju dygn till två veckor. Ändringarna syftade ytterst till att öka användandet av förbudet.

I en rapport från Brå, Kontaktförbud – En utvärdering av ändringarna i lagen 2011 (Brå rapport 2015:3) som presenterades i våras framgår att antalet beviljade kontaktförbud vid gemensam bostad har ökat med 32 procent från 2010 till 2013, vilket motsvarar en ökning från 2010 års 101 utfärdade förbud till 2013 års 133 utfärdade förbud. Noteras kan dock att det år 2011 utfärdades 95 förbud avseende gemensam bostad och 2012 106 dito. Andelen beviljade kontaktförbud vid gemensam bostad utgör en mycket liten andel av samtliga beviljade kontaktförbud. År 2013 var andelen 3 procent av det totala antalet beslut om kontaktförbud.

En anledning till att förbudet inte används så ofta tycks enligt Brå vara att en del åklagare är osäkra på när det ska användas i praktiken. Enligt lagens första paragraf får ett förbud beviljas om det finns ”en påtaglig risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot en sammanboendes liv, hälsa, frihet eller frid”. Samtidigt får förbudet endast beviljas ”om skälen för ett sådant förbud väger väsentligt tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla”. Med andra ord måste åklagaren bedöma att det finns en akut risk att förbudspersonen ska begå brott mot skyddspersonen och att denna risk uppväger de men som förbudet medför för förbudspersonen. Eftersom kriterierna i realiteten är så stränga väljer ofta åklagare i den situationen att istället frihetsberöva förbudspersonen.

Efter den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2014, krävs det inte längre att risken för brott är påtaglig för att kontaktförbud avseende gemensam bostad ska kunna meddelas. Lagändringen har varit i kraft alltför kort tid för att några slutsatser ska kunna dras om tillämpningen. I förarbetena understryks dock att ändringen inte är avsedd att träffa ett stort antal situationer. Det behöver numera inte vara fråga om en akut situation, men en klar och konkret risk för att den mot vilken förbudet avses gälla ska begå brott mot den sammanboende person som skyddet ska omfatta. Med hänsyn till det betydande rättighetsskyddet enligt grundlagarna och olika internationella konventioner måste kraven för kontaktförbud avseende gemensam bostad även fortsättningsvis vara högt ställda.

Vi anser inte att det är de våldsutsatta som ska behöva bryta upp från vänner, bekanta, lekkamrater, förskola eller skola. Det bör rimligen istället vara våldsutövaren som drabbas av den negativa konsekvensen av sitt handlande och får flytta. Det är mycket sällsynt att våldsutövare erbjuds tillfälligt boende. Det förekommer i Göteborg

och Botkyrka, och har tidigare förekommit i Malmö. Om en våldsutsatt person har en funktionsnedsättning och har fått bostaden handikappanpassad, är dessutom en flyttning extra påfrestande. Lagstiftningen behöver således användas fullt ut och möjligheten att utfärda kontaktförbud avseende gemensam bostad användas. De personer som utsätts för våld av en närstående måste få ett adekvat och säkert personskydd som utgår från den enskildes behov.

När en våldsutsatt person inte längre kan bo kvar på ett skyddat boende eller hittar ett nytt eget boende så bör socialtjänsten i första hand erbjuda våldsutövaren ett tillfälligt boende, så att den våldsutsatta kan återvända till det gemensamma hemmet. Samtidigt behöver naturligtvis socialtjänsten även ha beredskap och möjlighet att erbjuda de våldsutsatta ett tillfälligt boende. Läs mer om detta i vår motion Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer.

Vi anser även att det finns skäl för att överväga en förlängning av giltighetstiden för kontaktförbud avseende gemensam bostad. Förslagsvis bör förbudstiden förlängas med en månad, vilket borde föranleda ökade möjligheter för skyddspersonen att ordna boendesituationen själv eller genom socialtjänsten. Även den nationella utredaren har i sitt betänkande (SOU 2014:49) föreslagit att giltighetstiden avseende detta kontaktförbud ska förlängas. Giltighetstiden bör förlängas så att kontaktförbud avseende gemensam bostad får meddelas för upp till tre månader. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Hatbrott

År 2014 identifierades uppskattningsvis knappt 6 270 hatbrottsanmälningar, vilket är den högst noterade nivån hittills och 14 procent fler än 2013. I Brottsförebyggande rådets (Brå) årliga hatbrottsstatistik för 2014 framgår att hatbrott med främlingsfientliga/rasistiska motiv är det i särklass vanligaste motivet följt av hatbrott på grund av sexuell läggning. Av de drygt 4 310 anmälningar med främlingsfientligt/rasistiskt motiv, utgjorde de afrofobiska hatbrotten en fjärdedel. Det är en ökning med hela 31 procent av afrofobiska hatbrott över de senaste fem åren. Förra året identifierades uppskattningsvis lite mindre än 640 hatbrottsanmälningar med sexuell läggning som motiv, av dessa hade knappt 600 anmälningar ett homofobiskt motiv. Brås statistik visar även att av de identifierade hatbrottsanmälningarna på grund av sexuell läggning 2013 så personupplärdades endast 4 procent, medan 44 procent lades ned efter utredning. Hela 41 procent av anmälningarna blev direktavskrivna, utan att någon utredning inleddes.

Vänsterpartiet anser att arbetet med hatbrott måste stärkas. Hatbrott innebär ett angrepp mot de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna och är ett uttryck för

bristande respekt för människors lika värde. Arbetet mot hatbrott och hatbrottslagstiftningen är oerhört viktigt eftersom alla människor oavsett sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck, etnicitet, ålder eller kön ska kunna delta i samhället på samma villkor.

Ett hatbrott kan vara allt från mord till exempelvis kränkande klotter på en husvägg. Enligt en doktorsavhandling av kriminologen Eva Tiby har ungefär var fjärde homo- eller bisexuell person vid minst ett tillfälle utsatts för brott pga. sin sexuella läggning. Hatbrotten har dubbla motiv som dels innebär en kränkning av brottsoffret, dels sänder ut ett hatiskt budskap som syftar till att skrämja den grupp som offret förmodas tillhöra. För hatbrottsoffer blir det ofta särskilt traumatiskt att inse att de blir utsatta för brott för något de är eller ser ut att vara och inte för att de exempelvis råkade befinna sig på fel plats vid fel tid.

Homofobi, rasism, antisemitism, islamofobi, antiziganism och transfobi är några av de ideologiska system som underblåser hatbrotten. Hatbrotten spränger sönder solidariteten i samhället och blir ett angrepp på principen om alla människors lika värde och rättigheter.

Vänsterpartiet har vid återkommande tillfällen motionerat om hatbrott riktade mot hbtq-personer men hittills har våra förslag inte hörtsammats i riksdagen. I våras presenterades Polismyndighetens redovisning av hur myndigheten avser att utveckla arbetet för att bekämpa hatbrott. Av den framgår bl.a. att det i de tre storstadsregionerna ska finnas särskilda hatbrottsgrupper och att övriga fyra polisregioner ska säkerställa att de har motsvarande förmåga. Vidare ska polisen även bli bättre på att lösa hatbrott som sker på nätet. Polismyndighetens satsning är ett steg i rätt riktning och Vänsterpartiet kommer noga följa arbetet för att se om satsningen får avsedd effekt. I årets höstbudget anger även regeringen att de kommer att följa upp polisens satsning samt att åtgärder mot hatbrott kommer att ingå i den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet som regeringen avser att ta fram.

Förra året tillsattes en särskild utredare som fick till uppdrag att överväga om det straffrättsliga skyddet för transpersoner ska stärkas (dir. 2014:115). I uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till om transpersoner bör höra till de grupper eller personkretsar som omfattas av tryckfrihetsförordningens, yttrandefrihetsgrundlagens och brottsbalkens bestämmelser om hets mot folkgrupp samt brottsbalkens bestämmelser om olaga diskriminering och åtal för förolämpning, ta ställning till om eventuella ändringar i de nämnda bestämmelserna bör medföra någon ändring i straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken samt ta ställning till behovet av en ändring av termen könsöverskridande identitet eller uttryck och definitionen i diskrimineringslagen och

andra författningar där uttrycket förekommer. Den särskilda utredaren ska även lämna nödvändiga författningsförslag som ska redovisas senast den 7 december i år.

Mot bakgrund av vad som ovan angetts avvaktar Vänsterpartiet med att lägga några förslag på detta område för tillfället men avser att återkomma med förslag beroende på utfallet av polisens satsning mot hatbrott samt resultatet av pågående utredning.

5 Barn som brottsoffer och barn som upplevt våld

När brottsoffret är ett barn ska det säkerställas att barnets bästa kommer i främsta rummet och att rättsväsendet och övriga delar av det allmänna som kan involveras i processen intar ett barnorienterat förhållningssätt. Det finns fortfarande stora brister och skillnader runt om i landet när det gäller handlednings- och utredningstiden för våldsbrott mot barn. Att det förhåller sig så framgår bl.a. av Rädde Barnens rapport, *Brott mot barn – Om hur våldsutsatta barn drabbas när förundersökningen drar ut på tiden*, från 2014. Barnens situation kopplad till förundersökning, rättsprocess, stöd- och skyddsåtgärder etc. behöver genomlysas för att barns specifika behov bättre ska kunna tillgodoses.

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer tar i sitt betänkande (SOU 2014:49) upp frågan om polisens arbete med våldsutsatta barn och barn som bevittnar våld i nära relationer och enligt samordnaren finns det mycket att förbättra med polisens rutiner i arbetet med barn som är utsatta för våld eller som bevittnat våld i nära relationer. Polisen har redan i dag stora möjligheter att upptäcka barn som lever med våld. I 3 § polislagen finns bl.a. krav på att polisen fortlöpande ska samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten. Bestämmelsen innehåller även en upplysning om skyldigheten att orosanmäla. I polisens handbok för brott i nära relationer uppmärksammas utredning av brott mot barn i ett särskilt kapitel; med hänvisning till FN:s barnkonvention ska beslut som berör barn enligt handboken alltid föregås av en analys av vilka konsekvenser beslutet får för barnet. I den nationella samordnarens betänkande visar erfarenheten att det dessvärre ofta saknas ett barnperspektiv eller att barnen förbises. Det gäller framför allt barn som själva är utsatta för våld. Vid våld i nära relationer ska polisen ha ett tydligt barnperspektiv och som rutin fråga barnet om han eller hon är utsatt, inte endast om barnet har bevittnat våld. I betänkandet har den nationella samordnaren bl.a. föreslagit att Rikspolisstyrelsen (numera Polismyndigheten) får i uppdrag att ta fram en hot- och riskbedömningsmanual för barn som lever med våld samt ska även utveckla en särskild modell för barnkonsekvensanalyser inom polisens verksamhet. Betänkandet innehöll även en rad andra förslag som rör våldsutsatta barn och barn som lever med våld. Betänkandet

bereds för närvarande inom Regeringskansliet, varmed Vänsterpartiet tills vidare avvaktar med att lägga fram förslag på detta område.

Den nationella samordnaren tar dock inte upp frågan om huruvida barn som bevittnat våld i nära relationer ska ges målsägandestatus.

Det finns omfattande kunskap om att barn som upplever våld mot en nära anhörig påverkas negativt på samma sätt som barn som utsätts för våld mot sin egen person. Ändå åtnjuter dessa barn inte samma rättigheter. Den forskning som finns om konsekvenser av att uppleva våld i nära relationer är tydlig och väl underbyggd. Den visar att upplevelse av våld har negativa effekter som många gånger drabbar barnet på såväl kort som lång sikt och både ekonomiskt, somatiskt, psykiskt och socialt.

Barn som bevittnat våld mot en närstående betraktas redan i dag i Sverige som ett brottsoffer och har möjlighet att få brottsskadeersättning. Dessutom utgör brott som varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person enligt 29:2 i brottsbalken en straffskärpningsgrund.

För att ett barn som bevittnat brott ska kunna få brottsskadeersättning krävs dock i de allra flesta fall en fällande dom för det brott som barnet bevittnat. Dessutom måste det finnas någon form av dokumentation, helst i förundersökning, gärningsbeskrivning eller dom, som visar att barnet sett eller hört brottet.

Den modell som finns i dag med möjlighet till brottsskadeersättning har dock inte visat sig vara tillräcklig för att tillgodose barns behov av rättsskydd och upprättelse. Av utredningen (SOU 2012:26) till den nya brottsskadelagen som trädde i kraft 1 juli 2014 uppmärksammades att barns närvaro på brottsplatser inte uppmärksammas i tillräckligt hög grad samt att majoriteten av barns brottsskadeansökningar av det skälet avslås. I samband med hanteringen av proposition 2013/14:94 En ny brottsskadelag beslutade riksdagen att det skulle vidtas ytterligare åtgärder för att säkerställa att barn som har bevittnat brott uppmärksammas i större utsträckning. Det är bra, men Vänsterpartiet anser att det även bör utredas hur dessa barn kan få ett starkare skydd och sina rättigheter bättre tillgodosedda.

Utöver problematiken som rör möjligheten att få ekonomisk ersättning finns flera andra aspekter där dessa barns behov inte tillgodoses i en straffrättslig mening.

Barn är ofta huvudvittnen till våld i hemmet, men det förekommer att barn som vill vittna inte får göra det. Alla har en lagstadgad rätt att vägra vittna mot närstående, och i fall där vittnet är väldigt ungt är det vårdnadshavaren som bestämmer om barnet ska vittna eller ej, även om det är denne som står åtalad för brott. Rätten att vittna eller att avstå från det handlar om att skydda barnet och det bör således inte vara upp till exempelvis den misstänkta förövaren att styra över.

Barnets bästa ska komma i främsta rummet både vid beslut om förhör under förundersökning och vid huvudförhandling. En bedömning av vad som är barnets bästa blir beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Ett grundläggande behov som är nödvändigt och som bör ingå i bedömningen av barnets bästa är att barn har behov av respekt för sin integritet. I detta behov ingår att barnet måste få tycka om sina föräldrar även om de är i konflikt med varandra. Barn ska således inte behöva riskera att bli gisslan för sina föräldrars olika och ibland motstridiga intressen. De barn som vill bör således få komma till tals under en rättsprocess samtidigt som ett barn varken ska behöva känna sig tvingat att ta ställning eller att vittna.

Barn som själva utsatts för brott av sin vårdnadshavare får alltid ett särskilt ombud. Det innebär att den särskilda företrädaren i vårdnadshavarens ställe ska ta till vara barnets rätt under såväl förundersökningen som rättegången. Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att vi anser att det är rimligt att även barn som upplever brott mot närstående ska ha en möjlighet att få en särskild företrädare, en objektiv vuxen person, som kan tillgodose deras rättigheter i en rättsprocess. Vi vill dock gå längre nu och anser att det bör utredas om barn som upplever våld mot en närstående ska ges ställning som målsägande i rättsprocessen.

Om barn som upplevt våld mot en närstående skulle ges målsägandestatus skulle det innebära ett starkare juridiskt skydd och möjlighet till formell upprättelse och olika stödåtgärder. Barnet skulle exempelvis ha möjlighet att polisanmäla brottet (idag kan barn inte göra det eftersom brottet, våldet, inte anses ha riktats mot barnet), ha rätt till en särskild företrädare vid en förundersökning och rättegång, kunna göra skadeståndsanspråk samt förhöras i ett mål även om vårdnadshavaren motsätter sig detta. Barnets perspektiv och upplevelser av brottet skulle således beaktas i en annan utsträckning än vad som sker idag, vilket skulle kunna leda till att barnet upplever att det blir lyssnat på och öka förutsättningen för att barnet känner en upprättelse för vad det varit med om.

Frågan är dock inte helt enkel. Samtidigt som det skulle innebära en rad fördelar om dessa barn gavs målsägandestatus så skulle det även innebära att de i rättsprocessen blir motpart till en förälder som kanske misshandlat en annan förälder eller ett syskon. Barn riskerar redan idag att hamna i lojalitetskonflikter mellan sina föräldrar oavsett om det är frågan om en vårdnadstvist eller en brottmålsprocess. Som målsägande skulle barnet i en brottmålsprocess genom att vara motpart till en annan familjemedlem även inta en formell ställning i en eventuell lojalitetskonflikt. Även om skulden för våldet, rent juridiskt, tydligare läggs på den som utövar våldet om barnet gavs målsägandestatus, så finns en risk för att barnet själv inte uppfattar det så utan påtar sig en skuldbörda för vad som händer med den tilltalade föräldern.

Vänsterpartiet anser ändock att fördelarna som det innebär att dessa barn ges målsägandestatus väger tyngre. Det bör därför utredas om barn som upplevt våld i nära relationer ska ges målsägandestatus. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

En annan fråga som uppmärksammats särskilt på senare tid är det allt mer accelererande hatet som barn och unga utsätts för på internet och i sociala medier och som tar sig uttryck i hot och trakasserier. Rasistiska och sexistiska budskap har en stor spridning på nätet och för många unga är hat via nätet vardag i dag. De utsätts, ser andra utsättas och utsätter själva andra. De möter kränkningar, hot och trakasserier i bloggar, kommentarsfält och sociala medier. I en undersökning från Ungdomsstyrelsen som presenterades i mars 2014 framgår det att så många som hälften av de unga i åldern 16–25 år har blivit utsatta för näthat. I en tredjedel av fallen rör det sig om hatbrott, dvs. trakasserier pga. hudfärg, sexuell läggning eller tro. Ungdomsstyrelsens rapport Nätkränkningar som utgavs i september 2014, visar också att just hatiska, kränkande och diskriminerande kommentarer av hatbrottskaraktär är vanliga på internet. Ett tydligt resultat är att erfarenheterna av kränkningar med hatbrottskaraktär är större i åldersgruppen 16–25 år än i åldersgruppen 25–40 år.

Dagens lagstiftning ger inte ett tillräckligt skydd mot kränkningar och hot på nätet, oavsett om brottet har karaktären av ett hatbrott eller inte. Dessutom saknas möjlighet att få brottsskadeersättning om nätbrottet bedömts som ett ärekränkingsbrott eftersom Brottsoffermyndigheten inte får gå in och ersätta ärekränkingsbrott. Vänsterpartiet anser att det behöver vidtas ett flertal åtgärder på detta område, men eftersom frågor som rör det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten just nu är föremål för en utredning avser vi att återkomma i frågan vid ett senare tillfälle.

6 Bemötande och fortbildning av rättstillämpare

Vänsterpartiet anser att det är självklart att alla som utsatts för brott ska behandlas på ett bra och respektfullt sätt. Det är viktigt inte minst för brottsoffrets skull men också för att allmänhetens förtroende för rättsväsendet ska vara så högt att människor vågar och vill anmäla när de utsatts för en brottslig gärning. Ett respektfullt och värdigt bemötande handlar bl.a. om att brottsoffer ska få möjligheter att göra sig förstådda och kunna känna sig trygga i förhörssituationen men även om att de personer som hörs i domstolen ska kunna lämna en fri, fyllig och korrekt berättelse. Ett gott bemötande är således ytterst en rättssäkerhetsfråga.

Det har pågått och pågår nu flertalet olika utbildningsinsatser inom bl.a. sexualbrottsområdet och andra insatser kring barns specifika behov och rättigheter, men det är inte tillräckligt. Att stärka kompetensen kring brottsofferfrågor generellt och

särskilt när det gäller sexualbrott och hatbrott eller när brottsoffret är ett barn, har en funktionsnedsättning eller är en hbtq-person, är ett arbete som kan och måste bli bättre. Vänsterpartiet anser att personal inom rättsväsendet både på grundutbildningen och som yrkesverksam regelbundet ska ges adekvat utbildning för att kunna garantera brottsoffer, oavsett vem hen är, ett respektfullt, professionellt och icke-diskriminerande bemötande. Detta arbete måste bedrivas både systematiskt och kontinuerligt samt intensifieras för att säkerställa förbättringar på området framgent.

Att kritik tidigare har framförts av organisationer som RFSL, Handikappförbunden och Rädda Barnen, just vad det gäller kompetensbehov och bemötandefrågor, talar tydligt för att åtgärder behöver vidtas på området. Det bör vidtas ytterligare åtgärder för att stärka fortbildningsinsatserna av rättstillämpare i syfte att säkerställa att brottsoffer bemöts på ett respektfullt, professionellt och icke-diskriminerande sätt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Information om möjligheten till stödperson m.m.

Vänsterpartiet anser att det är viktigt att alla som har rätt till ett målsägandebitråde också får det. Det är därför mycket viktigt att rutinerna inte brister i detta hänseende. Tillgången till ett målsägandebitråde måste prioriteras och det tidigt i processen. På samma sätt anser vi att det är viktigt att målsägande i ett tidigt stadium informeras om möjligheten att söka hjälp och stöd av en stödperson från en brottsofferjour.

När det gäller målsägandens första kontakter med polisen räcker det inte med överlämnande av information om exempelvis det fortsatta förfarandet. Det är ofta centralt att en stödperson kan komma in i bilden på ett tidigt stadium både för att ge stöd och för att ge närmare vägledning i en mängd frågor som kan vara svåra att ta ställning till i den utsatta situation som en målsägande kan befinna sig i. Vår uppfattning är att en stödperson på ett bra sätt kompletterar målsägandebiträdesfunktionen.

Enligt 13 a § förundersökningskungörelsen finns en skyldighet att bl.a. förmedla information till målsägande om rättegångsbalkens regler för stödperson samt om vilka myndigheter, organisationer och andra som kan lämna stöd och hjälp. Nyligen presenterad statistik från Brottsofferjouren Sverige (Boj) visar på en låg grad av förmedling samt att polisens förmedling till Brottsofferjouren fortsätter att minska. På flera håll fungerar förmedlingen bra, men ambitionsnivån och förutsättningarna måste generellt sett höjas för att alla brottsutsatta ska ha lika goda möjligheter till stöd oavsett var i landet de bor. Ett sätt skulle kunna vara att uppställa krav om att informationen ska lämnas såväl skriftligt som muntligen samt att det sker en uppföljning för att säkerställa att målsägande tillgodogjort sig innehållet i informationen.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på hur efterlevnaden av 13 a § förundersökningskungörelsen (1947:948) kan förbättras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Stödet för brottsutsatta och vittnen

I dag finns inget tydligt nationellt ansvar för brottsofferjourer; ansvaret är istället genom socialtjänstlagen (2001:453) i huvudsak delegerat till kommunerna och socialnämnderna som därmed har det yttersta ansvaret för att brottsoffer och deras anhöriga får stöd. Socialtjänstlagen uppställer dock endast s.k. ska-krav på kommunerna vad gäller kvinnor som utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående samt barn som utsätts för brott eller bevittnar våld eller andra övergrepp mot och/eller av närstående.

Detta innebär konkret att möjligheten till hjälp och stöd påverkas kraftigt av de lokala prioriteringar som görs och att fungerande verksamheter inte finns tillgängliga över hela landet. När det gäller brottsoffer generellt är det få kommuner i landet som kan erbjuda offentligt brottsofferstöd. Många kommuner har särskilda enheter för stöd till utsatta inom våld i nära relationer, men även inom denna verksamhet finns det brister. I dag är det i stor utsträckning tack vare ideella organisationer, såsom olika brottsofferjourer och kvinnojourer, som brottsutsatta får tillgång till stödverksamheter. För att förtydliga socialnämndens ansvar för alla brottsoffer bör det därför övervägas att förtydliga bestämmelsen 5 kap. 11 § 1 stycket i socialtjänstlagen, så att formuleringen ”verka för” ersätts med ett ska-krav. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att socialnämndens ansvar för alla brottsoffer förtydligas i socialtjänstlagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I dag bedriver lokala ideella brottsofferjourer brottsofferstöd- och vittnesstödverksamhet över hela landet och erbjuder alla brottsoffer, vittnen och anhöriga stödinsatser inom flertalet områden. Brottssofferjourernas stöd inför och under rättegångar är viktigt för att skapa en trygg rättsprocess för målsägande, vittnen och anhöriga samt är i förlängningen även mycket betydelsefullt för domstolarnas verksamhet och hela rättsskipningsprocessen.

Brottssofferjouren Sverige organiserar 93 lokala brottsofferjourer över hela landet. De lokala brottsofferjourerna finansieras främst med bidrag från kommunerna. Det ekonomiska stödet varierar kraftigt mellan kommunerna men räcker i bästa fall till lokalhyra och till att avlöna en person på hel- eller deltid som kan samordna och administrera brottsofferstödet som utförs på ideell basis av oavlönade volontärer.

De lokala brottsofferjourernas knappa resurser innebär att stödet från riksorganisationen har stor betydelse. Brottssofferjouren Sverige finansieras till stor del

av medel från Brottsofferfonden. Brottsofferfonden etablerades 1994 med syfte att ge ekonomiskt stöd till olika former av brottsofferinriktad verksamhet och administreras i dag av Brottsoffermyndigheten. Förra året uppgick Brottsofferfondens intäkter till drygt 30 miljoner kronor, vilket var en minskning med cirka tre procent jämfört med föregående år. Drygt 27 miljoner kronor fördelades under året från fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. Två tredjedelar av dessa medel beviljades till ideella organisationer i form av verksamhetsstöd, till exempel vittnesstödverksamhet och för utbildnings-, informations- och utvecklingsprojekt. Merparten av bidragen till de ideella organisationerna avsåg stöd till brottsofferjourer. Avgiftshöjningen som trädde i kraft i år kommer sannolikt att möjliggöra ytterligare förstärkningar av stödet till brottsdrabbade och vittnen.

Brottsofferjourernas verksamhetsfinansiering är således till stor del beroende av hur mycket pengar som inkommer till Brottsofferfonden. För att brottsofferjourerna ska ges goda förutsättningar att kunna bedriva sin viktiga brottsofferstöd- och vittnesstödverksamhet med kontinuitet behövs det en stabil finansiering. Det behöver därför göras en översyn av hur finansieringen av brottsofferstöd- och vittnesstödverksamheten ser ut och det bör tas fram förslag på åtgärder för att säkra en stabil finansiering för dessa verksamheter i framtiden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Torbjörn Björlund (V)

Nooshi Dadgostar (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Karin Rågsjö (V)

Rossana Dinamarca (V)

Maj Karlsson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)